

JARI KUPILA

Takaisin Pariisiin – minne seuraavaksi?

Suomalaiselle huippu-urheilulle konkretisoitui tradition merkitys vuoden 1924 Pariisin olympialaisissa. Vuosisadan ympyrän sulkeutuessa asetelma huutaa tarvetta määritellä huippu-urheilun sisällöt, olemus, identiteetti, ihmiskäsitys ja merkitys uusiksi 2000-luvun lähtökohdista.

SUOMALAINEN HUIPPU-URHEILU ON kipuillut muutostarpeissaan koko 2000-luvun. Jokin on koko ajan hiertänyt. Erilaisia työryhmiä ja selvityshenkilöitä on vilissyt niin että laskuissa sekoaa. Paperia ja kalvoja on kertynyt, kommenttia on riittänyt.

Silti valmista ei ole oikein saatu.

Erilaiset muutosprosessit ovat polkeneet paikoillaan, niiden uskottavuus on ollut heikkoa ja käytännön vaikutukset sittenkin varsin vähäisiä. Yhteys huippu-urheilun tuottamisen arkeen on jäänyt, muutamien sinänsä hyvien yk-

sityiskohtien toteuttamisesta huolimatta, kokonaisuuden tasoilla etäiseksi.

Kaikki tämä sekavuus on tuottanut mielikuvaa, jossa suomalainen huippu-urheilu näyttäytyy lähinnä kriisipe-säkkeenä. Harrastajamäärät sukeltavat, menestys takkuua. Olosuhteet ovat kilpailijamaihin nähden surkeat, rahoitus on kriisissä, yhteiskunta ei ymmärrä. Kaikki satunnainen hyvä johtuu lähinnä yksittäisten lajien ja yksittäisten yksilöiden omista innovaatioista, ei mistään systemaattisesta huippu-urheilun tuottamisen ideasta.

Näinkö se tosiaankin on?

Suomen Jamar Wilson sekä Serbian Nemanja Bjelica ja Miroslav Raduljica koripallon EM-kisojen neljännesvälieräot-telussa Serbia–Suomi Ranskan Lillissä 13. syyskuuta 2015.
Kuva: Heikki Saukkomaa/Lehtikuva

Moni vaihtaisi ongelmansa Suomen kanssa

Katsotaanpa tätäkin asiaa välillä hieman kauempaa ja kokonaisuuden kautta. Vaikka suomalaisen urheilun yksityiskohtia tuijottaessa voi helposti eksyä monien arkiongelmien ahdistavaan viidakkoon, kokonaiskuva ei silti aivan niin huono ole kuin huippu-urheilua käsittelevästä kommentoinnista voisi päätellä.

Se on selvää, että suomalainen huippu-urheilu on kohdannut monenlaisia muutospaineita, mikä on vaikeuttanut menestyksen ja kestäväen huippu-urheilukulttuurin tuottamista. Siitä huolimatta moni asia on kuitenkin varsin hyvin. Suurin osa maailman urheilumaista vaihtaisi mielellään ongelmansa suomalaisten kanssa.

Suomessa erittäin hyvä harjoitusolosuhteiden verkosto. Yhteiskunta tukee urheilemisen edellytyksiä monin tavoin. On suorituspaiikkoja, on valmentajakoulutusta, on koko ajan kehittyvä yhteistyö koulu- ja opiskelumailman kanssa.

Suomessa on myös poikkeuksellisen laaja seuraverkosto, on paljon sitoutunutta taustaväkeä. On harastajia, on valmentajia, on tutkimustietoa. Erilaisia huippu-urheilun arkisia tukipalveluita on kattavasti saatavilla. Rahaakin meiltä löytyy kaikesta kriisipuheesta huolimatta mukavasti ja urheilun media- ja yleisökiinnostus on ME-luokkaa.

Lisäksi korkea koulutustaso takaa hyvät perusvalmiudet tehdä yhteistyötä kansainvälisen osaajaverkoston kanssa.

Tiivistäen: suomalaisella huippu-urheilulla on käytösään kaikki ne elementit, joista huipputuloksia tuottava ja kokonaisuutena laadukkaasti arjessaan toimiva huippu-urheilukulttuuri voidaan rakentaa myös 2000-luvun todellisuudessa.

Suomalainen ongelma ei siksi ole huippu-urheilun konkreettisissa toimintaedellytyksissä. Haaste on kyvyssämme käyttää edellytyksiämme riittävällä tehokkuudella. Emme saa tästä systeemistä ulos sellaisia tehoja, kuin siitä voisi saada.

Ja mikä olennaisinta, emme osaa muodostaa huippu-urheilun tuottamisesta sellaista kulttuuripiiriä, joka kaikilla tasoillaan toimisi kulttuuripiirinä kuten huippu-urheilua tuottamaan kasvaneen systeemin tulisi toimia.

Terapian paikka

Ongelma on siis palapelinrakentajan ongelma. Palat ovat pöydällä sikin sokin sekaisin. Hyvä puoli on kuitenkin se, että palat ovat olemassa – nyt pitäisi opetella yhdistämään ne toisiinsa.

Kun haaste on tämä, se on tietysti johtamisen haaste, mutta sellaisenakin paljon syvällisempi kuin pelkkä puuttuvien johtajuustekojen haaste. Kyse on koko toimintakulttuurin syvällisestä tarpeesta kysyä itseltään peruskysymyksiä – ja määrittellä sitä kautta itsensä uusiksi 2000-luvun lähtökohdista.

Tätä uutta vuosisataa on kulunut jo neljännesvuosisata. On aika jättää 1900-luku museoon. Aika on yksinkertaisesti ajanut ohi 1900-luvun tuottamista tavoista hahmottaa

huippu-urheilun sisältöjä, rakenteita, identiteettiä, ihmiskäsitystä, yhteiskunnallista merkitystä ja olemassaolon perusteita.

Kaikkea huippu-urheilun muutospuhetta on leimannut, kaikista vilpittömistä tavoitteista huolimatta, tietty epämääräisyys, pinnallisuus ja turhaan mahtipontisuuteen kohoillut mitäänsanomattomuus. Niin tahtoo tapahtua silloin, kun yhteisö kiirehtii johtopäätöksiin ja lopputuloksiin ennen kuin muistettu kysyä ja vastata keskeisiin mitä, miten, miksi, missä ja kenen kanssa kysymyksiin.

Jos suomalainen huippu-urheilu olisi ihminen, se pitäisi ohjata terapiaan. Ei siksi, että sitä vaivaisi jokin vaikea psyykkinen sairaus. Ei suomalainen urheilu diagnoosia ole vailla, mutta sitä se kaipaa, että joku auttaisi sitä rauhoittumaan ja huomaamaan oma todellisuutensa nykyistä selkeämmin.

Huippu-urheilun ongelma ei ole se, ettei tiedettäisi mihin halutaan edetä. Halutaan huipulle, halutaan laadukkaammaksi. Ongelmana on se, että reitti huipulle ei löydy.

Ja kun ei löydy, on päädytty poukkoilemaan eksyneen suunnittajan logiikalla milloin minnekin, yhä syvemmälle eksyen, voimat hiljalleen ehtyen. Samalla on unohtunut perusasia. Kun eksymme, kyse ei pohjimmiltaan ole siitä, ettemme löydä tietä eteenpäin, vaan siitä ettemme tiedä missä olemme.

Eksyneen ongelma

Suomalainen huippu-urheilu on juuri tuossa tilassa. Huipulle on mahdollista yhä mennä. Reittejä sinne on olemassa. Reittejä ei kuitenkaan löydy eikä eteenpäin päästä ennen kuin huippu-urheilun yhteisöissä ymmärretään paremmin urheilemisen lähtökohtia, sitä todellisuutta, jonka osa huippu-urheilu ajassamme on.

Lisäksi pitäisi astetta selkeämmin selvittää mitä urheilu-toiminnan eri tasoilla oikeasti halutaan tehdä, mihin suuntaan todella halutaan kulkea.

Tämä peruspohdinta on unohtunut kaikessa 2000-luvun muutostyössä. On ollut liian kiire edetä organisoimaan, päästä kiinni käytäntöön. Ja niin homma on mennyt sekavaksi ryntäilyksi sinne tänne. Ja niin kuta kuinkin kaikki muutospuhe on jäänyt kellumaan ilmaan, epämääräiseksi ja arkikäytännöille vieraaksi. On ajaututtu tilaan, jossa toimintojen pyörittäminen ja käynnissäpitäminen ovat muuttuneet kaiken toiminnan keskeiseksi sisällöksi. Ei se, miksi sitä toimintaa oikeastaan pyöritellään ja mitä sillä tavoitellaan.

Suomalainen huippu-urheilu onkin nyt tilassa, jossa se olisi syytä pysäyttää hetkeksi. Olisi syytä puhaltua pilliin. Ennen kuin rynnätään suin päin mihinkään uuteen kehitysohjelmaan tai mahtipontiseen muutospuheeseen, tarvitaan aikalisä.

Kun suunnistaja pummaa, ei hän paikkaa menettämiään sekunteja sillä, että ottaa saman tien hirmuisen spurtin ensimmäistä kohdalle sattuvaa polkua pitkin. Menetettyjä sekunteja kun ei takaisin saa. Viisaampaa on rauhoittua het-

Huippu-urheilun muutospuhetta on leimannut epämääräisyys, pinnallisuus ja turha mahtipontisuus.

ki ja miettiä seuraavien askeleiden suunta niin, että uusia pummeja ei tule.

Suomalaisen urheilujohtamisen tärkein työ ei siksi juuri nyt ole mikään näyttävä johtajuusteko, jossa taas kerran julistetaan ulospäin sitä, kuinka viiden tai kymmenen vuoden päästä ollaan huipulla. Olenneisempaa on saada urheilukulttuurissa, kaikilla sen tasoilla, oma sisäinen keskustelu siitä, minkä todellisuuskuvan osa huippu-urheilu tänä päivänä oikeastaan on – ja mitä sen todellisuuden vallitessa olisi hyvä oivaltaa.

Ja samalla kun pohditaan sitä toimintaympäristöä, tulisi tarkastella myös omaa sisäistä olo- ja tahtotilaa, niin valtakunnallisen kuin paikallisenkin urheilun tasoilla.

Maabrändäyksestä itsensä toteuttamiseen

Suomalaisen urheilun vahvuus on vahvassa traditiossa ja tietystä perinnetietoisuudessa, mutta sama asia on kääntynyt myös heikkoudeksi. Kun huippu-urheilua on tehty jo vuosisata, on sukupolvien mukana kasvanut tiettyä hiljais- ta perinnettä, joka ohjaa näkemään urheilun oman olemuk- sen ja samalla sen roolin osana muuta yhteiskuntaa jumi- tuneella tavalla.

Hieman jos kärjistää, suomalaisen urheilun oma iden- titeetti ja siihen liittyvä yhteiskunnallinen perustelu mää- rittyivät suunnilleen vuoden 1924 olympialaisissa ja siihen liittyvässä yhteiskunnallisessa todellisuudessa – eikä tuota määrittelyä ole oikein missään vaiheessa yritettykään haas- taan tai päivittää.

Nyt kun suomalainen huippu-urheilu palaa muinais- ten suurtekojensa näyttämölle, asetelma kuitenkin suo- rastaan huutaa tarvetta herätä todellisuuteen. Maailma on muuttunut, Suomi on muuttunut – mutta miten suomalai- sen huippu-urheilun ymmärrys omasta olemuksestaan, si- sällöistään, identiteetistään, ihmiskäsityksestään ja roolis- taan osana ympäröivää yhteiskunnallista todellisuutta on muuttunut?

Suomalaisessa urheilujohtamisessa 1920-luvun tradi- tion syvin jälki on ollut se, että urheilu on hahmotettu yh- tenäiseksi ihmismassaksi, tai oikeastaan koneistoksi. Se on nähty sotajoukon kaltaisena yhtenäisenä organismina, joka marssii keskusjärjestöjensä johtajiensa perässä kohti uusia urotekoja.

Yhä edelleen huippu-urheilua, ja ylipäänsä liikuntakult- tuuria, hahmotetaan Suomessa näin. Ikään kuin se olisi yksi ja yhtenäinen koneisto, joka koostuu yhtenäisin tavoittein, lähtökohdin ja merkityksin toimivasta biomateriaista.

Puhe urheilusta Suomen suurimpana kansanliikkeenä on osa tätä samaa harhaa. Sillä eihän urheilu mikään kan- sanliike ole. Suomessa on kyllä paljon liikkuvaa kansaa, mutta eivät he minkään yhtenäisen komennon johtamana ja yhteisiä tavoitteita kohti ponnistellen liiku.

Urheilun kulttuuri on pirstaleinen ja moniarvoinen, ku- ten aikamme kulttuurit muutenkin. Siksi sitä pitäisi osata myös johtaa siten, siis moniarvoisuutta ruokkien ja rohkais- ten, ei yhteen systeemimalliin pakottaen.

1920-luvun todellisuudessa oli luonnollista, että urhei- lusta tuli eräänlainen maanpuolustuksen tukijoukko. Tuot- tettiin toisaalta sotakuntoisia kansalaisia, mutta myös maailmalla näkyviä urotekoja, joilla vahvistettiin vasta it-

senäistyneen kansan maabrändiä. Siihen ajanhenkeen sopi myös ajatus yhtenäisenä marssivan kansanliikkeen ideasta.

Vuosisata myöhemmin suomalaisuus ei kuitenkaan enää tarvitse urheilultaan maabrändäystä. Suomalaisuus on yli- päänsä tilassa, jossa kansakunnan hyvinvoinnin ja siksi olemassaolon suurimmat haasteet ovat yksilöiden sisällä, lähinnä oman identiteetin ja oman elämän merkitykselli- syyden hahmottamisen ongelmia.

Tämän haasteen kanssa urheilu voisi olla isokin apu, kunhan se vain osaisi tehdä omasta pirstaloituvasta perus- luonteestaan vahvuuden, ei ongelman – ja antaa yhä enem- män tilaa paikallisesti, toiminnallisesti ja arvopohjaltaan moniarvoisemmalle urheilutoiminnalle.

Tämä lähestymistapa olisi tarpeen niin liikuntaharras- tusten lisäämiseksi kuin myös huippu-urheilun edellytys- ten kasvattamiseksi.

Mitä on huippu-urheilu?

Kaikesta kriisipuheesta huolimatta, suomalainen huip- pu-urheilu on edelleen myös menestyvää. Ei kovin monesta maasta tule bundesliigamestarin kapteenia, F1-kuljettajia, Davis Cup -finalisteja, NBA- ja NHL-tähtiä. Kansainvälisten huippupilkahdusten ohella ei ole vähäistä sekään, miten vahvaa ja seurattua kansallinen huippu-urheilu Suomessa kuitenkin on. Ei sellaistaakaan kokonaisuutta kovin mones- ta maasta löydy.

Menestymättömyys on sittenkin lähinnä suomalaisille niin rakkaiden perinteisten olympialajien ongelma, ei koko huippu-urheilukulttuurin ongelma.

Tästä tullaankin yhteen tärkeään peruskysymykseen, joka olisi hyvä kohdata. Mitä huippu-urheilu oikeastaan suomalaisille on?

Mitä lajeja siihen kuuluu? Ja millä tasolla huippu-urhei- lu toimii?

Juuri nyt huippu-urheilukeskustelu painottuu perinteis- ten menestyslajien ongelmiin ja väheksyy monessa uudes- sa lajissa tapahtunutta kehitystä. Lisäksi suomalaisuudes- sa huippu-urheilukäsityksessä korostuu kansainvälisen menestyksen rooli kaiken mittarina. Toki erilaiset mitali- tilastot ovat hyviä mittareita, mutta menestystä voi mita- ta toisinkin. Jääkiekon SM-liigan kehitys aidoksi elinkeino- ympäristöksi on myös huippu-urheilusaavutus, samoin ovat pesäpallon kaltaiset kansallisesti tai paikallisesti merkittä- vät urheilun ympärille rakentuneet ekosysteemit.

Kun pohdimme mitä huippu-urheilu 2000-luvun todelli- suudessa on, kannattaa käyttää myös apukysymyksiä. Kuten sitä, mihin huippu-urheilua aikamme suomalaisuudessa oi- keastaan tarvitaan? Miten sitä tulisi aikamme suomalaisuu- dessa tuottaa ja toteuttaa? Minkälaisella ihmiskäsityksellä ja organisaatiomallilla ajassamme kannatta järjestäytyä?

Iso kysymys on myös se, minkälaisiin kansainvälisiin jär- jestelmiin suomalaista urheilua halutaan jatkossa osaksi. Pariisin olympialaisten lähestyessä voi miettiä vaikka sitä, olisiko suomalaisuus kehittynyt viimeisen vuosisadan ai- kana niin, että voisimme jo höllentää puristusotettamme olympialiikkeestä. Voisimmeko siis vapautua olympiamita- litaulukkojen tuijottelun pakkomiellestä ja hahmottaa ne kentät, joissa huippu-urheilumme tila määritellään, aivan uudella tavalla? ♦